

KS. IRENEUSZ CELARY
Katowice

NAUKA O EUCHARYSTII W MYŚLI TEOLOGICZNO-PASTORALNEJ KSIĘDZA PROFESORA ROMUALDA RAKA (1920–2003)

1. Eucharystia w zbawczym dziele Chrystusa i w liturgii Kościoła – 2. Eucharystia sercem i szczytem liturgii – 3. Jedność ofiary Mszy św. z uczta ofiarną – 4. Eucharystia jako centrum życia chrześcijańskiego – 5. Eucharystia zadatkiem przyszłej chwały – 6. Niedzielne i świąteczne zgromadzenie znakiem jedności i skuteczności Eucharystii

W czasie sprawowania Najświętszej Eucharystii każdy kapłan — po tym, gdy konsekrował chleb i wino, by stały się Ciałem i Krwią Chrystusa — wypowiada słowa: „Oto wielka tajemnica wiary!” Jest to wołanie pełne wiary, które napędza go nadzieją uczestnictwa w wiecznym i nieskazitelnym życiu Bożym (por. Tt 2,13) i zawiera w sobie nieodparty nakaz misyjny, by rozszerzać wszędzie Jego królestwo (por. KK 31; DM 2). W tym świetle dostrzega on powierzone mu posłannictwo kapłańskie oraz rolę, jaką powinien pełnić, aby moc Eucharystii mogła rodzić wszystkie swoje skutki w życiu każdego człowieka¹

Papież JAN PAWEŁ II w encyklice *Ecclesia de Eucharistia*² zachęca wszystkich pasterzy Kościoła, aby poprzez swoje codzienne świadectwo pobudzali wiernych do głębokiego kultu eucharystycznego (por. EdE 25). Z podobną zachętą spotykamy się też w liturgicznej księdze *Komunia i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, w której czytamy:

Niech wierni starają się stosownie do własnych warunków życia oddawać cześć Chrystusowi Panu w Najświętszym Sakramencie. Pasterze zaś niech ich do tego pociągają własnym przykładem i zachęcają słowami³

Prawdę o Eucharystii dobrze rozumiał i wskazywał na nią w całej swej działalności duszpastersko-naukowej ks. prof. Romuald Rak, zmarły niedawno kapłan archidiecezji katowickiej, wielki pasterz, który kochał liturgię Kościoła i uczył jej umiło-

¹ Por. R. RAK, A. SZAFRAŃSKI, *Eucharystia — w duszpasterstwie*, EK 4, k. 1268–1269.

² JAN PAWEŁ II, Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła *Ecclesia de Eucharistia*, tekst pol. Wydawnictwo „M”, Kraków 2003 (dalej: EdE).

³ ŚWIĘTA KONGREGACJA KULTU BOŻEGO, *Komunia święta i kult tajemnicy Eucharystii poza Mszą Świętą*, tekst pol. Księgarnia św. Jacka, Katowice 1985, nr 56.

wania młode pokolenia kleryków i kapłanów⁴ W liturgii dostrzegał istotny element budowania wspólnoty kościelnej oraz ewangelizacji wiernych. Wiele więc uwagi poświęcał ks. Rak w swych publikacjach zwłaszcza dziełu odnowy liturgicznej w duchu Soboru Watykańskiego II, opartemu na wskazaniach Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*⁵

Zdecydowana większość publikacji ks. profesora poświęcona była jednak tajemnicy Eucharystii. Był to temat, z którym zbiegały się jego liczne zainteresowania liturgiczne. Pisał wiele o Eucharystii, o jej znaczeniu w życiu osobistym kapłana, o jej potrzebie w pełnym duszpasterstwie. W swym bogatym dorobku naukowo-duszpasterskim zostawił wspaniałe świadectwo kapłana kochającego Kościół i jego liturgię, za które podziękował ks. abp Stanisław SZYMECKI w homilii wygłoszonej w czasie jego eksportacji w następujących słowach:

Błogosławiony jesteś, Księżu Romualdzie, za całe twoje kapłańskie życie⁶.

Artykuł niniejszy pragnie nawiązać do bogatej twórczości ks. prof. Raka, nie stanowi jednak wyczerpującego omówienia jego dorobku naukowego dotyczącego Eucharystii⁷. Nie jest to zresztą możliwe. Pragnie natomiast stać się przyczynkiem do przedstawienia tej bogatej twórczości, powszechnie uznanej, zwłaszcza w środowiskach naukowych zajmujących się szeroko rozumianą teologią pastoralną, aby ocalić ją od zapomnienia⁸

1. Eucharystia w zbawczym dziele Chrystusa i w liturgii Kościoła

W soborowym Dekrecie o posłudze i życiu presbiterów *Presbyterorum ordinis* czytamy, że w sakramencie Eucharystii zawiera się

(...) całe dobro duchowe Kościoła, to znaczy sam Chrystus, nasza Pascha i Chleb żywy, który przez swoje ożywione przez Ducha Świętego i ożywiające Ciało daje życie ludziom

⁴ Zob. R. RAK, *Wychowanie eucharystyczne w diecezji katowickiej (1922–1972)*, Lublin 1974.

⁵ W ramach nurtu liturgicznego można wyodrębnić kilka bloków tematycznych, które dostrzeżone zostały przez ks. Raka w działalności pisarskiej. Były to problemy liturgii, szczególnie Eucharystii, śpiewu i muzyki kościelnej; zob. *Pojęcie liturgii w świetle nauki Soboru Watykańskiego II*, SSHT 4 (1971), s. 309–324; *Idea przewodnia liturgii Kościoła*, RBL 16 (1963), s. 167–173; *Uwagi praktyczne na temat improwizacji w liturgii*, SSHT 11 (1978), s. 167–173; *Nowe kanony Mszy świętej a odnowa liturgiczna w diecezji katowickiej*, WDK 36 (1968), s. 260–265; *Wprowadzenie do nowej liturgii pogrzebowej w diecezji katowickiej*, WDK 46 (1978), s. 264–269.

⁶ S. SZYMECKI, *Homilia wygłoszona w czasie eksportacji ks. Infułata Romualda Raka*, WDK 71 (2003), nr 9, s. 527.

⁷ Artykuły ks. profesora związane z tematem Eucharystii spotkać możemy najczęściej w następujących czasopiśmie: „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, „Collectanea Theologica”, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, „Homo Dei”, „Wiadomości Diecezjalne Katowic”, „Der Seelsorger”, „Theologisch Praktische Quaralschrift”

⁸ Zob. I. CELARY, *Pro Memoria. Śp. Ks. Infułat Profesor Romuald Rak (1920–2003)*, „Liturgia Sacra” 9 (2003), nr 2, s. 485–488.

i w ten sposób usilnie ich zaprasza i pobudza, żeby samych siebie, swoją pracę i wszystkie rzeczy stworzone wraz z Nim składali w ofierze (DP 5).

W Eucharystii również, jak zauważa JAN PAWEŁ II,

Kościół sprawuje pamiętkę Chrystusa (...). W niej dokonuje się pamiętka historii zbawienia, zapowiadana w Starym Przymierzu (...) to, co Bóg — Ojciec, Syn Boży i Duch Święty — uczynił i czyni dla całej ludzkości od stworzenia do „nowego stworzenia” w Chrystusie (por. 2 Kor 5,17), w oczekiwaniu na Jego przyjście przy końcu czasów, dla zjednoczenia w sobie wszystkiego (EdE 23).

Ks. prof. Rak przedstawia Eucharystię w perspektywie tajemniczej miłości Boga i Ojca do każdego człowieka, w której posyła On na świat swego Syna, aby świat był przez Niego zbawiony (por. J 3,16).

Świadomość ta — podkreśla ks. Rak — odżyła obecnie w Kościele po kilkunastu wiekach, by chyba już na stałe pozostać i stać się własnością wszystkich⁹

W każdej Mszy św. człowiek i świat zostają, jak podkreśla ks. profesor, na nowo oddani Bogu przez paschalną tajemnicę Jezusa Chrystusa, który wydał samego siebie na okup za wielu (por. 1 Tm 2,6). Cała ta rzeczywistość stworzona ukierunkowana jest ku Bogu jako ostatecznemu celowi — w niej Kościół ofiaruje Ojcu w Chrystusie ludzi i wszystkie ich sprawy oraz świat widzialny; łącząc to, co sakralne, z tym co świeckie, czyli stworzone, staje się centrum świata i historii (por. KL 48; KK 11)¹⁰.

Wszystko to dokonuje się przez Ducha Świętego, którego ks. Rak określa jako duszę Kościoła. Dzięki Duchowi dokonuje się nasze zespolenie i jedność z Chrystusem — Głową Kościoła i poszczególnych członków Mistycznego Ciała z sobą (por. Dz 15,28; 2 Kor 13,13; KK 9)¹¹. To On umożliwia nam dostęp do miłości Ojca w sposób bezpośredni — właśnie przez przyjęcie Ciała i Krwi Chrystusa¹². Ten sam Duch zstępuje obecnie na Kościół i na poszczególnego chrześcijanina, działając w głębi tajemnicy paschalnej i sprawiając, że w sakramencie Eucharystii urzeczywistnia się za każdym razem przyjście Chrystusa i Jego zbawcza obecność w Ofierze i Komunii św. (por. KK 1; DeV 61)¹³

Uczestnictwo w Eucharystii daje człowiekowi nie tylko zbawienie, nie tylko buduje w nim święty przybytek w Panu, ale przez Ducha Świętego napenia go również miłością Boga i Ojca (por. Rz 5,5)¹⁴. Ks. profesor pisze w swym studium o Eucharystii w życiu chrześcijańskim, że ten Boży Duch:

⁹ R. RAK, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, Katowice 1984, s. 68.

¹⁰ Zob. TENŻE, *Wewnętrzna jedność Eucharystii*, SSHT 11 (1978), s. 52–61; A. SZAFRAŃSKI, *Eucharystia. Doktryna katolicka*, EK, k. 1251.

¹¹ Por. R. RAK, *Wychowanie do życia eucharystycznego*, w: W ŚWIERZAWSKI (red.), *Msza święta*, Kraków 1992, s. 133.

¹² Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata *Dominum et Vivificantem*, nr 41, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I, Kraków 1996 (dalej: DeV).

¹³ Por. A.M. SICARI, *Zmartwychwstanie – Eucharystia – Zmartwychwstanie*, w: L. BALTER (red.), *Tajemnica odkupienia* (Kolekcja Communio), Poznań 1997, s. 286.

¹⁴ Zob. H.U. VON BALTHASAR, *Wywiad udzielony włoskiemu dziennikarzowi Renato Farmie*, „Il Sabato” i „Deutsche Tagespost” z 27 XI 1986 r. (tł. polskie: manuskrypt, s. 25).

Rozlewając równocześnie wiarę, nadzieję i miłość w sercach wszystkich członków Kościoła, (...) sprawuje dzieło uświęcenia całego ludu Bożego, ofiarując każdemu chrześcijaninowi możliwość dojścia do uczestnictwa w paschalnej tajemnicy, która w szczególny sposób konkretyzuje się w Eucharystii (KL 13; KDK 20)¹⁵

Ten pneumatologiczny wymiar liturgii jest, zdaniem ks. profesora, wielokrotnie podkreślany w liturgii, a zwłaszcza w Eucharystii. Kościół bowiem, przynaglany przez Ducha Świętego, głosi Ewangelię, zachęca słuchających do wierzenia i wyznawania wiary, przygotowuje ich do chrztu, wyrwa z niewoli błędu oraz wciela w Chrystusa, aby przez miłość ku Niemu dorastali do pełni¹⁶ Kościół ten także

(...) uważa za swój obowiązek uroczyście celebrować zbawcze dzieło swego Boskiego Oblubieńca przez uświęcone wspomnianie w określone dni całego roku. Każdego tygodnia obchodzi pamiątkę zmartwychwstania Pańskiego w dniu, który nazwał Pańskim (...). Z biegiem roku Kościół odsłania całe misterium Chrystusa, począwszy od wcielenia i narodzenia aż do wniebowstąpienia, do dnia Pięćdziesiątnicy oraz do oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pana. W ten sposób obchodząc misteria odkupienia, Kościół otwiera bogactwo zbawczych czynów i zasług swojego Pana, tak że one uobecniają się niejako w każdym czasie, aby wierni zetknęli się z nimi i dostąpili łaski zbawienia (KL 102)¹⁷

Pisząc o wychowaniu wiernych do świadomego, czynnego i pobożnego uczestnictwa we Mszy św., ks. Rak zwraca uwagę, że udział ten ma na celu dążenie do zespolenia się każdego uczestnika Eucharystii z Chrystusem, wydającym się tu za nas Ojcu na Ofiarę¹⁸ Ta eucharystyczna Ofiara stanowi bowiem jedność z Ofiarą złożoną przez Jezusa na krzyżu. Tę Ofiarę przekazał Chrystus Kościołowi, by ją sprawował na Jego pamiątkę. Od czasów apostoelskich Kościół czyni to, wykonując nakaz Pana, rozumiejąc Eucharystię jako swoją Ofiarę, w której na zawsze utrwaliła się Ofiara krzyża i rozumiejąc ją jako nie zwyczajną, lecz jako stale uobecniającą się pamiątkę śmierci i zmartwychwstania Chrystusa i jako ucztę ofiarną, w której lud Boży, zgromadzenie ochrzczonych i wierzących w Chrystusa, uczestniczy przez przyjęcie Ciała i Krwi Pana w dobrach tej Ofiary paschalnej¹⁹

Zespolenie to, polegające na mistycznej, ale również rzeczywistej jedności z umęczonym i uwielbionym Chrystusem, jest konieczne, by, jak akcentuje ks. Rak, Kościół, do którego każdy ochrzczony należy i który tworzy, mógł się rozwijać, i by po śmierci każdego oraz po drugim, chwalebnym przyjściu Jezusa Chrystusa dostąpić ostatecznego zespolenia z Chrystusem uwielbionym przez zmartwychwstanie ciał

¹⁵ RAK, *Eucharystia w życiu*, s. 90–91.

¹⁶ *Tamże*, s. 73–74.

¹⁷ Zob. J. RATZINGER, *Eucharystia. Bóg blisko nas*, tł. M. Rodkiewicz, Kraków 2002, s. 58–59.

¹⁸ Zob. R. RAK, *Sposoby pobudzania wiernych do czynnego uczestnictwa we Mszy świętej*, MDG 9 (1964), s. 219–228; TENŻE, *Msza święta versus populum*, CT 37 (1967), z. 1, s. 161–162; TENŻE, *Przygotowanie służby ołtarza do niedzielnej Mszy świętej*, WDK 40 (1972), s. 195–198; TENŻE, *Msza święta recytowana i śpiewana*, Katowice 1965; TENŻE, *Częsta Komunia święta*, RTK 31 (1984), z. 6, s. 19–29; TENŻE, *Praktyka wcześniejszej Komunii świętej dzieci*, RTK 24 (1968), z. 6, s. 24–32.

¹⁹ Por. M. THURIAN, *Eucharistie*, Mainz 1963, s. 204nn; zob. M. NOWAK, *Bogactwo Mszy świętej*, Częstochowa 1997, s. 210–216.

i przez udział w przyszłej chwale i w zjednoczeniu z Przenajświętszą Trójcą, staw-
szy się uczestnikami Bożej natury (por. 2 P 1,4)²⁰

2. Eucharystia sercem i szczytem liturgii

Nakreślona i rozpoczęta przez Sobór Watykański II reforma liturgii miała za za-
danie doprowadzić do tego, aby obrzędy i formuły liturgiczne jaśniej wyrażały naturę
i skutki poszczególnych sakramentów²¹. Tak pojęta liturgia winna również niewąt-
pliwie wywierać duży wpływ na chrześcijańską postawę moralną i na życie chrześci-
jańskie jednostki, czy całej wspólnoty, a poprzez wspólnotę na całe otoczenie i świat
(por. DA 9nn).

Liturgia i świat nie powinny być rzeczywistościami rozłączonymi, lecz mają tworzyć
jedność²².

Dzięki konsekwentnie przeprowadzanej reformie posoborowej wielu dziś zrozu-
miało, że tylko właściwie ukształtowana liturgia prowadzi uczestników do pełnego
jej przeżycia (por. KL 59). Człowiek bowiem odkupiony przez Chrystusa winien brać
udział w tej miłości, gdyż należy do całego Kościoła, będącego sakramentem jed-
ności oraz wspólnoty. W tej wspólnocie nie powinno być ludzi żyjących w izolacji.
Niepodobna bowiem miłować Boga i bliźniego bez realizacji wspólnoty²³

Sobór przypominał również, że w samym sercu liturgii Kościoła leży celebracja
Eucharystii (por. KL 10; DP 5). Do niej bowiem prowadzi cała działalność Kościoła,
w niej też zawiera się całe jego duchowe dobro. Jest nim sam Chrystus, nasza Pascha
i chleb żywy, ożywiony Duchem Świętym, który Chrystus podaje ludziom, zapra-
szając ich do współpracy z sobą (por. DA 5)²⁴.

Ks. profesor Rak włączył się bardzo aktywnie do tej dyskusji nad kierunkami
posoborowej reformy liturgii Kościoła, zwłaszcza poprzez swoją działalność nau-
kowo-dydaktyczną. W swoich licznych artykułach i książkach, pisanych dla potrzeb
duszpasterstwa, ukazywał też dotychczasowe, historyczne kształtowanie się litur-
gii²⁵. Dawał w nich wyraz przekonaniu, że życie Kościoła poprzez wieki wyrażało

²⁰ Zob. R. RAK, *Pielgrzymowanie do domu Ojca*, w: E. SZCZOTOK, A. LISKOWACKA (red.), *Wierzę
w Boga Ojca. Program duszpasterski na rok 1998/99*, Katowice 1998, s. 34–36.

²¹ Por. K. WOJTYŁA, *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*, Kraków 2003, s. 164nn.

²² Por. M. FINKE, *Wpływ liturgii na chrześcijańską postawę moralną*, *Kat 9* (1965), nr 4, s. 115–122.

²³ Por. RAK, *Eucharystia w życiu*, s. 85.

²⁴ Zob. PAPIESKI KOMITET OBCHODÓW WIELKIEGO JUBILEUSZU ROKU 2000, *Eucharystia sakramen-
tem nowego życia*, red. B. Głodek, Katowice 2000, s. 23–28.

²⁵ Zob. R. RAK, *Msza święta recytowana i śpiewana*, Katowice 1965; TENŻE, *Służba ołtarza. Schola,
kantor i psalterzysta*, Katowice 1982; TENŻE, *Eucharystia w wypowiedziach papieży i innych dokumen-
tach Stolicy Apostolskiej XX w.*, Londyn 1987; TENŻE, *Ks. Jan Fiecek, wielki duszpasterz XX wieku*, *HD*
31 (1962), nr 3, s. 198–205; TENŻE, *Pius Parsch, życie i dzieło*, *RBL 19* (1966), nr 3, s. 188–198; TENŻE,
Joseph Andreas Jungmann (1889–1975), *CT 46* (1976), z. 1, s. 89–91.

się w bogactwie form muzyki i śpiewu kościelnego²⁶. Był też przekonany, że śpiew gregoriański nie jest jedynym przejawem i formą muzyki czy śpiewu w liturgii²⁷. Idące przez Kościół posoborowy przemiany i odnowa liturgii nie powinny zagubić tego bogactwa, ale je przyswoić i dostosować do wymagań współczesności, a z pewnością również i ubogacać. Z omawianej twórczości pisarskiej ks. Raka wynika też, że kładzie on akcent na związek muzyki z akcją liturgiczną. W trosce o żywy udział ludu w liturgii podkreśla szczególną troskę o pielęgnowanie śpiewu ludowego²⁸.

Analizując wyjątkowe miejsce liturgii w życiu Kościoła, ks. Rak ukazuje również całe bogactwo elementów składających się na treść tego pojęcia. Pełniejszy obraz pojęcia liturgii, propagowanego przez ks. profesora, uzyskamy, analizując proponowane przez niego ujęcia poszczególnych aktów liturgii Kościoła, a zwłaszcza chrztu, wszczepiającego w Chrystusa i Kościół, oraz Eucharystii, jako centrum samej liturgii²⁹.

Ks. profesor wyrażał także dość często przekonanie o tym, że wszystko, co można powiedzieć o Kościele, można też wypowiedzieć o Eucharystii, a to dlatego, że Kościół, jak podkreślał za Konstytucją dogmatyczną o Kościele *Lumen gentium*, aktualizuje i buduje się przez sakramenty święte, które łącznie z cnotami wiary, nadziei i miłości są jego konstytutywnymi elementami (por. KK 11)³⁰. Podczas konferencji wygłoszonej podczas wielkopostnego dnia skupienia dla kapłanów diecezji katowickiej mówił w ten sposób na ten temat:

Eucharystia i Kościół jest jedną wielką dynamiczną jednością. Nie ma Kościoła bez Eucharystii, nie ma też Eucharystii bez Kościoła. A gdzie jest moje miejsce? W samym środku Kościoła i w samym sercu Eucharystii. I tu i tam, jako kapłan i jako ofara. I tu i tam, jako ten, który znajduje się w środku tajemnicy, jako ten, kto świadomie i czynnie należy do komunii osób i świętych rzeczy, jako ten, który rozumie, czym jest posłannictwo Kościoła i posłannictwo związane z Eucharystią, jako (...) posłany, by działać w winnicy Pańskiej (por. Mt 21,28) — tak dla Winnego Krzewu jak i dla latorośli³¹.

Ks. Rak przypominał również wielokrotnie, że sprawowanie Mszy św. winno stać się ośrodkiem całego życia chrześcijańskiego. Dlatego stale podkreślał, że uczestnictwo w sakramencie Eucharystii domaga się odpowiedniej formacji doktrynalnej i moralnej duchowieństwa i laikatu, uwzględniającej społeczne, psychiczne i kultu-

²⁶ Zob. R. RAK, *Zarys śpiewu i muzyki Kościoła*, w: F. BLACHNICKI, W. SCHENK (red.), *Wprowadzenie do liturgii*, Poznań 1967, s. 469–487.

²⁷ Por. R. RAK, *Śpiew gregoriański a przeżycie liturgiczne*, RBL 11 (1958), s. 550–552.

²⁸ Zob. TENŻE, *Śpiew ludowy we Mszy świętej śpiewanej*, RBL 12 (1959), s. 515–516; TENŻE, *Polski śpiew „credo” we Mszy świętej*, RBL 20 (1967), s. 110–112; TENŻE, *Dawne i nowe śpiewy pogrzebowe na Śląsku*, RBL 27 (1974), s. 65–73; TENŻE, *Śpiew i muzyka w uchwałach I Synodu Katowickiego*, SSHT 14 (1981), s. 79–88.

²⁹ Więcej na ten temat — zob. R. KAMIŃSKI, *Życie i działalność naukowo-dydaktyczna w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim ks. prof. Romualda Raka*, RTK 38/39 (1991/1992), z. 6.

³⁰ Por. R. RAK, *Kościół a Eucharystia*, s. 1, w: http://66.102.9.104/search?q=cache:M1I_IJzPSa8J.

³¹ *Tamże*, s. 8.

rowe uwarunkowania uczestników³². Zdając sobie bowiem sprawę z wielkości Eucharystii, każdy chrześcijanin winien oddawać Chrystusowi obecnemu w tym sakramencie „należny kult uwielbienia i adoracji”, ponieważ „Eucharystia sama w sobie jest niepojętą wielkością, stanowi naprawdę wielki dar dla Kościoła”³³

3. Jedność ofiary Mszy św. z ucztą ofiarną

Ks. Rak bardzo często też podkreślał:

Jednym ze współczesnych błędów związanych z Eucharystią jest zaprzeczenie lub przemilczanie faktu, że Eucharystia jest równocześnie ofiarą i ucztą ofiarną. Za tym błędem idzie brak świadomości u wiernych³⁴.

Nieprzypadkowo więc powoływał się w swej refleksji badawczej nad Eucharystią do definicji zawartej w instrukcji *Eucharisticum Mysterium* z 1967 r., w której Kongregacja Obrzędów stwierdza, że:

Msza św., czyli Wieczera Pańska, jest zarazem i niepodzielną ofiarą, która utrwała ofiarę krzyża; pamiątką śmierci i zmartwychwstania Pana mówiącego: „Czyńcie to na moją pamiątkę” (Łk 22,19); świętą ucztą, w czasie której lud Boży przez przyjęcie Ciała i Krwi Pańskiej uczestniczy w dobrach ofiary paschalnej, wzmacnia nowe przymierze raz zawarte z ludźmi przez Boga w krwi Chrystusowej, a w wierze i nadziei wyobraża i uprzedza ucztę eschatologiczną w królestwie Ojca, głosząc śmierć Pana „aż przyjdzie” (nr 3a)³⁵.

Definicja ta, zdaniem ks. prof. Raka, najwyraźniej odpowiada na pytanie, dlaczego sakrament Eucharystii jest sercem i szczytem Kościoła³⁶. Dzięki niej bowiem możemy zrozumieć, że jest ona zarazem i niepodzielnie ofiarą, utrwalającą ofiarę krzyża, jest pamiątką uobecniającą misterium paschalne Chrystusa, jest świętą ucztą, do której wszyscy są zaproszeni, jest też prawdziwie początkiem i celem kultu, oddawanego jej w czasie i poza Mszą św.³⁷

Ks. Rak był również przekonany o tym, że na Eucharystię należy patrzeć nie tylko z punktu widzenia wielkości daru i wielkości obdarzającego, ale przede wszystkim zbawczej ofiary Jezusa Chrystusa, która mocą Ducha Świętego urzeczywistnia się dzisiaj w Kościele (por. KKK 1367)³⁸. Stale akcentował, że podczas Ostatniej Wiecze-

³² Por. RAK, SZAFRAŃSKI, *art. cyt.*, k. 1268.

³³ RAK, *Eucharystia w życiu*, s. 89, 92.

³⁴ *Tamże*, s. 140.

³⁵ ŚWIĘTA KONGREGACJA OBRZĘDÓW, Instrukcja *Eucharisticum Mysterium* o kulcie tajemnicy Eucharystii (25 V 1967 r.), AAS 59 (1967), s. 331–343; tł. pol. WDK 48 (1980), nr 9, s. 191–199 (dalej: EM).

³⁶ Zbawcze dzieło Jezusa Chrystusa nie skończyło się, ale według Jego woli ma przetrwać w Kościele, który On założył, w tajemnicy Eucharystii (por. KL 7) — zob. R. ROGOWSKI, *Eucharystia*, w: Z. PAWLAK (red.), *Katolicyzm A–Z*, Poznań 1994, s. 100–101.

³⁷ Por. RAK, *Eucharystia w życiu*, s. 92.

³⁸ Zob. TENŻE, *Kościół a Eucharystia*, w: *I Diecezjalny Kongres Eucharystyczny w Katowicach*, Katowice 1987, s. 217–238.

rzy Chrystus, Kapłan na wieki (por. Ps 109,4), jako wyraz swej miłości (por. J 13,1) ustanowił eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej, aby na całe wieki utrwalić Ofiarę Krzyża i powierzyć ją Kościołowi na swoją pamiątkę (por. KL 6,47)³⁹:

(...) ofiara Mszy św. (...), jest tą samą ofiarą Kościoła, którą kiedyś złożyło Jednorodne Słowo Wcielone i przez Nie jest składane, tak dziś, jak i kiedyś, będąc tą samą i jedyną ofiarą⁴⁰.

Ks. profesor zwraca też uwagę na to, że Chrystus powierzył swoją ofiarę Kościołowi po to, by wierni uczestniczyli w niej tak duchowo — przez wiarę i miłość, jak i sakramentalnie — przez obecność w czasie jej trwania i przez ucztę Komunii św. (por. KKK 24). To ich uczestnictwo ma na celu zespolenie z Chrystusem, wydającym się za nas Ojcu na Ofiarę (por. EM 3a,b)⁴¹. Składając bowiem niepokalaną Hostię Ojcu, wierni mają uczyć się samych siebie składać w ofierze, by przez to za pośrednictwem Chrystusa osiągnęli pełniejszą jedność z Bogiem i między sobą (por. 1 P 2,5; KL 47–48; KK 11)⁴².

Cała zatem pedagogia i mistagogia postulowana przez ks. profesora zmierza do tego, aby składanie ofiary przez wiernych dopełnione zostało przez przyjęcie Ciała Chrystusa. Postuluje przy tym, by przyjęcie Komunii św. dokonywało się zawsze w sposób świadomy. W tej eucharystycznej postawie wierni spotykają się bowiem w sposób pośredni, rzeczywisty i dotykalny z Chrystusem. Przypomina także, że w ten sposób dokonuje się najpełniejsze zjednoczenie z Tym, który za nas się ofiarował i został ukrzyżowany. Jest to jednak i dzisiaj spotkanie z Chrystusem zmartwychwstałym i uwielbionym, który siedzi po prawicy Ojca (por. Hbr 10,7-8). Dlatego Komunia św. bardziej niż inne sakramenty powinna doprowadzić każdego chrześcijanina do upodobnienia się do Chrystusa⁴³.

Komunia św. jest bowiem świętą ucztą, w której lud Boży przez przyjęcie Ciała i Krwi Pańskiej uczestniczy w dobrach ofiary paschalnej, wznawiając nowe przymierze raz na zawsze zawarte z ludźmi przez Boga w Krwi Chrystusowej⁴⁴. Chodzi więc, jak podkreśla ks. Rak, o świadomość, że za cenę Krwi Chrystusowej zostaliśmy odkupieni, że Chrystus przekazał nam w ten sposób swoje życie i to nie tylko poszczególnemu chrześcijaninowi, ale całemu Kościołowi. Przez Komunię św. jednego chrześcijanina cały Kościół żyje, wzrasta, rośnie, przez nią buduje się Ciało Chrystusowe (por. KPK kan. 897)⁴⁵.

³⁹ Por. JAN PAWEŁ II, *Słowa ustanowienia Eucharystii „Formuła życia”* List Ojca Świętego Jana Pawła II do kapłanów na Wielki Czwartek 2005 roku, Katowice 2005, s. 3–7.

⁴⁰ RAK, *Eucharystia w życiu*, s. 88.

⁴¹ Więcej na ten temat — zob. TENŻE, *Liturgiczno-pastoralne podstawy uczestnictwa w Eucharystii*, w: W. SŁOMKA, A.J. NOWAK (red.), *Eucharystia — miłość i dziękczynienie*, Lublin 1992, s. 159–160.

⁴² Por. WOJTYŁA, *dz. cyt.*, s. 164–166.

⁴³ Por. RAK, SZAFRAŃSKI, *art. cyt.*, k. 1268.

⁴⁴ Zob. J. CHARYTAŃSKI, *Eucharystia centrum życia chrześcijańskiego*, AK 75 (1983), z. 3, s. 23–28.

⁴⁵ Por. RAK, *Kościół a Eucharystia*, s. 6.

Ks. profesor wyraża też zachętę, by Komunia św. stała się uczną braterską, która zjednoczy nas nie tylko z Chrystusem, ale także z braćmi, tworząc wspólnotę wiernych. Ma to bowiem olbrzymie znaczenie dla życia religijnego i moralnego oraz dla życia wspólnego wiernych, którzy muszą troszczyć się jeden o drugiego i troszczyć się o to, aby ta wspólnota stale wzrastała⁴⁶.

4. Eucharystia jako centrum życia chrześcijańskiego

Nowe *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* (nr 16) podkreśla:

Sprawowanie Mszy świętej jako czynność Chrystusa i hierarchicznie zorganizowanego ludu Bożego jest ośrodkiem całego chrześcijańskiego życia tak dla Kościoła powszechnego, jak i lokalnego oraz dla poszczególnych wiernych⁴⁷

Tekst ten wskazuje nie tylko na celebrację eucharystyczną jako szczyt działania, poprzez który Bóg uświęca świat w Chrystusie, ale także na wyjątkowe znaczenie Eucharystii w życiu chrześcijańskim⁴⁸.

Ks. prof. R. Rak jako wykładowca liturgiki i teologii pastoralnej w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym i na KUL-u w Lublinie dawał wielokrotnie wyraz swoim przekonaniom o wielkim znaczeniu Eucharystii w życiu religijnym. W publikacjach liturgicznych poświęconych Eucharystii łatwo dostrzega się troskę Autora o wykorzystanie wszystkich możliwych sposobów do uczynienia Ofiary Eucharystycznej centrum ich życia chrześcijańskiego⁴⁹. Przykładem tego typu refleksji jest jego książka *Eucharystia w życiu chrześcijańskim* — studium teologiczno-pastoralne o integralnym rozumieniu i pełnym przeżywaniu Eucharystii. W tej samej perspektywie pastoralnej opublikował ks. profesor także i liczne artykuły⁵⁰.

Ks. Rak mówi często o wzajemnym związku, istniejącym pomiędzy Eucharystią a życiem chrześcijańskim⁵¹. Podkreśla również, że jeśli uczestnicy zgromadzenia eucharystycznego będą mieli zawsze w sobie świadomość tego, że Eucharystia winna stać w centrum ich chrześcijańskiego życia, to wtedy sprawowanie jej przerodzi

⁴⁶ Tamże, s. 156–157.

⁴⁷ Wyd. Pallottinum, Poznań 2004 (odtąd: OWMR).

⁴⁸ Por. A. ROJEWSKI, *Eucharystia szczytem i źródłem chrześcijańskiego świętowania*, w: E. SZCZOTOK, A. LISKOWACKA (red.), *Ewangelizacja i Eucharystia. Program duszpasterski na rok 1992/93*, Katowice 1992, s. 158.

⁴⁹ Zob. R. RAK, *Przygotowanie służby ołtarza do niedzielnej mszy św.*, WDK 50 (1972), nr 4, s. 195–198.

⁵⁰ Zob. R. RAK, *Eucharystia w życiu kapłana*, WDK 42 (1974), nr 11–12, s. 261–267; TENŻE, *Wewnętrzna jedność*, s. 52nn; TENŻE, *Duszpasterstwo śląskie w perspektywie Kongresu Eucharystycznego*, WDK 54 (1986), nr 1, s. 20–26; TENŻE, *Wnioski dla duszpasterstwa z encykliki Jana Pawła II „Dominum et vivificantem”*, DPZG 40 (1989), nr 4, s. 471–480.

⁵¹ Zob. RAK, *Wychowanie do życia*, s. 132–134.

się w święto⁵², którego treści ukażą ten ścisły związek pomiędzy Eucharystią a życiem wierzącego człowieka. Istnieje bowiem, zdaniem ks. Raka, sprzężenie zwrotne między modlitwą zgromadzonego Kościoła i modlitwą osobistą chrześcijanina; między liturgią eucharystyczną a życiem chrześcijańskim⁵³

Ks. profesor przypomina, że przez chrzest i bierzmowanie wszyscy chrześcijanie stali się „Synami Bożymi w Chrystusie” (por. Łk 3,22), stąd też udział we Mszy św., jako centrum naszego życia chrześcijańskiego, winien stać się dla nich zobowiązaniem do składania, wraz z Ofiarą Ciała i Krwi Chrystusa (por. OWMR 2)⁵⁴,

(...) ofiar z uczynków, modlitw, apostolskich przedsięwzięć, z życia małżeńskiego i rodzinnego, z codziennej pracy, z wypoczynku ciała i ducha, a nawet z utrapień życia, które, jeśli cierpliwie są znoszone, stają się ofiarami⁵⁵

Ofiara eucharystyczna — jako źródło i szczyt całego kultu Kościoła oraz całego życia chrześcijańskiego — winna również stać się, zdaniem ks. Raka, początkiem i celem kultu oddawanego Eucharystii poza Mszą św. Ks. profesor zaznacza przy tym, że wierni powinni zawsze rozpatrywać tajemnicę Eucharystii w całym jej wymiarze; zarówno w obrzędzie Mszy św., jak i w Komunii św. i w kulcie świętych postaci, przechowywanych po Mszy św. dla przedłużenia łaski Ofiary. Tylko w ten sposób bowiem Msza św. stanie się dla nich najwyższą formą adoracji Boga, obecnego w sakramencie również poza świętymi czynnościami⁵⁶.

5. Eucharystia zadatkiem przyszłej chwały

Sobór Watykański II podkreśla, że liturgia ziemską daje nam przedsmak uczestnictwa w liturgii niebieskiej⁵⁷. Należy więc przeżywać liturgię jako głoszenie oraz antycypację przyszłej chwały (por. EdE 71), ponieważ sprawowana we wspólnocie wierzących uobecnia nie tylko dzieło Odkupienia, ale także ukierunkowana jest na wieczność⁵⁸.

Chrześcijanin, biorący udział w zgromadzeniu liturgicznym, powinien uświadamiać sobie, że po przyjęciu sakramentu chrztu stał się uczestnikiem misterium paschalnego Chrystusa i rzeczywiście należy już do wspólnoty Zmartwychwstałego

⁵² Por. J. SPITAL, *Die Messe als Feier*, w: T. MASS-EWERD, K. RICHTER (red.), *Gemeinde im Herrenmahl*, Freiburg im Br. 1976, s. 36n.

⁵³ Zob. R. RAK, *Dzień Pański jako Dzień Kościoła i Eucharystii*, w: SZCZOTOK, LISKOWACKA (red.), *dz. cyt.*, s. 145–153.

⁵⁴ Por. M. NOWAK, *dz. cyt.*, s. 229–231.

⁵⁵ RAK, *Teologiczno-pastoralne podstawy powołania i misji świeckich w Kościele i świecie*, w: SZCZOTOK, LISKOWACKA (red.), *dz. cyt.*, s. 330.

⁵⁶ Por. RAK, *Wychowanie do życia*, s. 145–146.

⁵⁷ Por. A. SIELEPIN, *Chrystus pośród was nadzieja chwały*, Sandomierz 1996, s. 31.

⁵⁸ Por. R. CANTALAMESA, *Das Oster-Geheimnis. Gedenken und Gegenwart*, Köln 2000, s. 69–86.

(por. KL 6)⁵⁹. Na skutek zadzierzgniętej łączności z Chrystusem staje się nowym stworzeniem. Uczestnicząc natomiast w Eucharystii, należy jednocześnie do zgromadzenia świętych i żyjących na wieki z Chrystusem zmartwychwstałym (por. J 7,37-39)⁶⁰.

Według ks. prof. Raka, Kościół w czasie sprawowania sakramentu Eucharystii budzi również w sercach ludzi pragnienie przyszłego wieku oraz na nowo ożywia wszelkie szlachetne pragnienia, dzięki którym życie staje się bardziej ludzkie (por. Rz 6,3-4; KDK 39)⁶¹. Działając mocą udzielonego mu Ducha Świętego, Kościół razem z żyjącym w nim zmartwychwstałym Chrystusem przygotowuje człowieka oraz całe stworzenie ku nowemu niebu i nowej ziemi, gdzie będzie panowała prawdziwa sprawiedliwość (por. Rz 8,11; 2 P 3,13)⁶². Sakrament Eucharystii jest zatem zadatkiem naszego chwalebego zmartwychwstania i przyszłej chwały, a Komunia eucharystyczna uprzedza ucztę eschatologiczną w królestwie Ojca (por. KL 6,8; DP 4)⁶³. W momencie sprawowania tego sakramentu Kościół prowadzi więc nie tylko siebie, ale także całe stworzenie do pełni jedności eschatologicznej, czyli do naszego duchowo-materialnego bytowania w wieczności⁶⁴.

Ks. profesor podkreśla, że tajemnica paschalna Jezusa Chrystusa

(...) nie przeszła do historii, ale jest rzeczywistością nieustannie uobecniającą się w Eucharystii.

Nasze uczestnictwo w tym sakramencie nie zawsze jest jednak świadome i dojrzałe, stąd też — jak stwierdza ks. Rak —

Eucharystia nie daje też pełnej skuteczności w rozwoju naszej postawy orientującej w przyszłość⁶⁵.

Dowodem na to jest słaba wiara naszych wiernych w zmartwychwstanie ciała⁶⁶. Opierając swe wywody na badaniach socjologicznych związanych z tym zagadnieniem⁶⁷, ks. profesor stwierdza jednak z niepokojem, że liczba niewierzących lub wątpiących w zmartwychwstanie ciała jest w Polsce dość pokaźna⁶⁸.

⁵⁹ Zob. H. SZMULEWICZ, *Drogą naszą jest Eucharystia*, Tarnów–Limanowa 2001, s. 99–108.

⁶⁰ Por. *Chrystus nadzieją Europy, Krótsza wersja wspólnego listu pasterskiego (25 V 2003)*, w: B. GŁODEK (red.), *Chrystus nadzieją Europy. Środkowoeuropejski Dzień Katolików*, Katowice 2003, s. 7–8.

⁶¹ Zob. R. RAK, *Eucharystia zadatkiem naszego zmartwychwstania*, SSHT 22 (1989), s. 299–311.

⁶² Por. JAN PAWEŁ II, *Wierzę w Jezusa Chrystusa Odkupiciela*, red. S. Dziwisz, J. Kowalczyk, T. Rakoczy, Watykan 1989, s. 593; zob. T. DOLA, *Teologia misterium życia Jezusa* (Opolska Biblioteka Teologiczna 50), Opole 2002, s. 280–281.

⁶³ Zob. R. RAK, *Eschatologia a duszpasterstwo*, WWK 34 (1987), nr 5–7, s. 186–190.

⁶⁴ Por. J. BUXAKOWSKI, *Antropologia stosowana*, t. II, Pelplin 1983, s. 281.

⁶⁵ RAK, *Eucharystia w życiu*, s. 129.

⁶⁶ Według Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego SAC tylko 66% Polaków wierzy w zmartwychwstanie ciała; zob. R. ANDRZEJEWSKI (red.), *Katolicyzm polski dziś i jutro*, Kraków–Ząbki 2001, s. 55.

⁶⁷ Por. W. PIWOWARSKI, *Religijność miejska w rejonie uprzemysłowionym*, Warszawa 1977, s. 200.

⁶⁸ Por. RAK, *Eucharystia w życiu*, s. 129.

Prawda o zmartwychwstaniu powinna przenikać całe życie chrześcijanina, nadając mu właściwy kierunek na każdy dzień. Chrześcijanin bowiem żyje w blasku zmartwychwstania Chrystusa oraz w perspektywie własnego zmartwychwstania⁶⁹ Ci ludzie jednak przystępują do Komunii św., wykazując tu szczególną niekonsekwencję, bo wiara w zmartwychwstanie ciała bardzo silnie wiąże się z Komunią św. Powstaje pytanie, czy ci ludzie wierzą w to, co Chrystus powiedział. Czy oni wierzą Ewangelii? Z drugiej zaś strony rodzą się dalsze wątpliwości: Jaka jest nadzieja tych ludzi? Czy duszpasterze w ogóle o tym mówią? Czy razem z Konstytucją o Kościele w świecie współczesnym przypominają oni wszystkim, że zadatek tej nadziei i pożywienie na drogę zostawił Bóg swojemu ludowi w tym sakramencie wiary, w którym składniki przyrody, wyhodowane przez ludzi, przemieniają się w Ciało i Krew chwalebna podczas wieczerzy braterskiego zespolenia i przedsmaku uczyty niebieskiej (por. KDK 38)?

6. Niedzielne i świąteczne zgromadzenie znakiem jedności i skuteczności Eucharystii

Fakt, że Bóg wskrzesił Chrystusa z martwych, winien stanowić zwornik całej tajemnicy i całej egzystencji chrześcijańskiej (por. Kol 1,27)⁷⁰. To bowiem radosne świadectwo o obecności Chrystusa zmartwychwstałego pośród nas, które towarzyszyło Kościołowi przez dwa tysiące lat, winno stać się dla wierzących źródłem nowych energii dla chrześcijańskiego życia (por. NMI 29)⁷¹. Wydarzenie to zatem powinno stać się dla chrześcijanina prawdziwą szkołą życia — „pamiętka”, do której nawiązuje Kościół w każdej Mszy św. świadom, że tak trzeba z woli samego Chrystusa⁷².

W tym świetle należy zwrócić również uwagę, zdaniem ks. prof. Raka, na ścisłą więź niedzieli, wywodzącej się od dnia zmartwychwstania Chrystusa, z tajemnicą Eucharystii, w której dokonuje się uobecnienie męki i zmartwychwstania Chrystusa⁷³ Niedziela nie jest bowiem tylko jakąś przerwą w troskach człowieka o jego egzystencję ludzką, ale należy do fundamentalnych podstaw życia Kościoła (por. Dz 20,7). Gromadzenie się bowiem chrześcijan wokół stołu Pańskiego (por. 1 Kor 10,21) stanowi istotną czynność, decydującą o ich identyczności i ciągłej łączności

⁶⁹ Por. DOLA, *dz. cyt.*, s. 307–308; zob. RATZINGER, *dz. cyt.*, s. 149–170.

⁷⁰ Por. RAK, *Kongres Eucharystyczny w Lourdes w 1981 roku*, w: S. KOPEREK (red.), *Ante Deum stantes*, Kraków 2002, s. 282.

⁷¹ Por. W. ŚWIERZAWSKI, *Eucharystia Chrystusa i Kościoła*, Kraków 1982, s. 14–16; zob. H. SOBECZKO, *Niedzielną Eucharystią sakramentem permanentnego wtajemniczenia chrześcijańskiego*, w: T. DOLA (red.), *Ineffabile Eucharistiae donum* (Opolska Biblioteka Teologiczna 19), Opole 1997, s. 393–406.

⁷² Por. S. NAGY, *Sakralny charakter niedzieli*, *ComP* 2 (1982), nr 3, s. 18–19.

⁷³ Por. RAK, *Eucharystia w życiu*, s. 198.

z Chrystusem, który żyje w Kościele (por. Łk 24,36; J 20,19.26)⁷⁴. W tym dniu dokonuje się uroczyste zebranie całej społeczności (por. KL 10; KK 11; DP 5)⁷⁵. Jest to dzień, w którym, jak przypomina, za Konstytucją o liturgii świętej, ks. Rak, Chrystus powstał z martwych i w którym według tradycji apostołskiej w szczególny sposób sprawuje się tajemnicę paschalną w obrzędzie Eucharystii⁷⁶. Dzień ten należy zatem tak przedstawiać,

(...) by stał się dniem radości i odpoczynku po pracy i by w tym nastroju wierni schodzili się razem dla słuchania słowa Bożego i uczestniczenia w Eucharystii (por. KL 106)⁷⁷

Ks. prof. Rak, omawiając współczesne zagrożenia świętowania niedzieli, wspomina też wielokrotnie o trudnościach socjologicznych i o braku silnej motywacji religijnej dla udziału w niedzielnej liturgii⁷⁸. Opierając się na teologii Kościoła jako *communio* — wspólnocie (por. 1 Kor 12,11; 2 P 1,1; KK 1, 11, 32)⁷⁹, akcentuje on obowiązek manifestowania przez ochrzczonych swej przynależności do zbawczej społeczności, jaką jest Kościół:

Niedzielną liturgia i świętowanie parafii jako centrum duszpasterstwa staną się rzeczywistością, jeżeli doprowadzimy naszych wiernych do zrozumienia i praktykowania wspólnoty — *communio*. Świętowanie łącznie z Eucharystią związane jest bowiem nie tyle z indywidualną pobożnością wiernych, ile ze świadomością wspólnoty⁸⁰.

Takiej eucharystycznej postawy wierni, zdaniem ks. profesora, powinni uczyć się zwłaszcza poprzez systematyczną formację katechetyczną. Powinni bowiem oni także zrozumieć powód, dla którego Kościół zwołuje ich co niedzielę (por. EM 25, 47). Formacja ta będzie jednak słaba, albo po prostu żadna, gdy dzieci i młodzież nie otrzymają dobrego przykładu ze strony swych rodziców.

Bardziej skuteczne powinno być też przygotowanie duszpasterskie dzieci do I Komunii św. Wychowanie eucharystyczne musi, zdaniem ks. Raka, już na tym etapie objąć całościowe nauczanie o Mszy św.:

Katecheza o Eucharystii ma zmierzać do tego, by przez wyjaśnienie głównych obrzędów i modlitw wyłożono dzieciom — i ich rodzicom — sens Mszy św. jako ofiary i jako uczy⁸¹.

W takiej bowiem Mszy św., sprawowanej zwłaszcza w niedzielę, widoczny jest Kościół pielgrzymujący do niebieskiej ojczyzny⁸².

⁷⁴ Por. SZMULEWICZ, *dz. cyt.*, s. 90–93.

⁷⁵ Por. S. SZCZEPANIEC, *Spotkanie z Chrystusem zmartwychwstałym w Eucharystii*, „Polonia Sacra” 2 (1998), nr 3, s. 148.

⁷⁶ Zob. RAK, *Dzień Pański*, s. 142–157.

⁷⁷ TENŻE, *Eucharystia w życiu...*, s. 199.

⁷⁸ Zob. TENŻE, *Die eucharistische Frömmigkeit in Polen*, „Klerusblatt” 63 (1983), nr 9, s. 238–242 oraz nr 10, s. 259–261; TENŻE, *Realbild und Model der Stadtkirche in Polen*, w: Z. ZAPOTOCZKY (red.), *Stadtstruktur und religiöser Lebensvollzug*, Linz 1982, s. 135–144.

⁷⁹ Zob. WOJTYŁA, *dz. cyt.*, s. 94–104.

⁸⁰ R. RAK, *Niedzielną liturgia — świętowanie parafii — centrum duszpasterstwa*, w: J. KRUCINA (red.), *Niedziela dzisiaj. Sacrum w życiu społecznym*, Wrocław 1993, s. 67.

⁸¹ RAK, *Wychowanie do życia*, s. 145.

⁸² *Tamże*, s. 147.

7. Zakończenie

W liście do kapłanów na Wielki Czwartek 2005 r. JAN PAWEŁ II pisze, że (...) jeśli cały Kościół żyje dzięki Eucharystii, życie kapłańskie winno mieć ze szczególnego tytułu kształt eucharystyczny⁸³.

Papież zachęca również kapłanów, by w Roku Eucharystycznym szczególnie świętość była widoczna w sposobie ich bycia oraz celebrowania tej najświętszej Tajemnicy:

Uczmy się tego w szkole świętych (...). Wielu beatyfikowanych i kanonizowanych kapłanów dało temu niezwykle świadectwo, wzbudzając zapał w wiernych, którzy uczestniczyli w sprawowanych przez nich Mszach Świętych. Wielu poświęcało długie godziny na adorację eucharystyczną⁸⁴.

Można powiedzieć, że ks. prof. Romuald Rak był takim niezwykle kapłanem, człowiekiem zasłużonym dla Kościoła i jego liturgii. Jego osobowość kapłańska, szczerze i autentycznie zaangażowanie duszpasterskie, jak również długoletnia praca naukowa, stanowiły wielki dar (zob. Ps 118[117],1), który udziela Bóg swoim wybranym dla dobra Kościoła i uświęcenia ludu Bożego⁸⁵. W pamięci tych, którzy się z nim spotkali, na pewno jednak pozostał jako wielki piewca tajemnicy Eucharystii, na której oparł całe swoje kapłańskie posługiwanie.

Ten krótki przegląd myśli ks. Raka na temat Eucharystii był w zamyśle próbą ukazania jego głębokiej troski o to, by Eucharystia stała się dla wszystkich wierzących „sercem liturgii, źródłem i szczytem wszystkich form i sposobów udziału w Chrystusie”⁸⁶. Jego bowiem własne doświadczenie, pogłębione o wskazania ruchu liturgicznego oraz Soboru Watykańskiego II, pokazało dobitnie, że sakramenty, a wśród nich zwłaszcza Ofiara Eucharystyczna, stanowią ośrodek całego życia liturgicznego (por. KL 6).

Lehre über die Eucharistie im theologisch-pastoralen Gedanken von Professor Romuald Rak (1920–2003)

Zusammenfassung

Johannes Paul II. ermutigt in der Enzyklika *Ecclesia de Eucharistia* alle Hirten der Kirche, dass sie durch ihre alltägliche Bezeugung die Gläubigen zum tiefen eucharistischen Kult anregen sollen (vergl. EdE 25). Auf ähnliche Ermunterung treffen wir auch im Litur-

⁸³ JAN PAWEŁ II, *Słowa ustanowienia Eucharystii*, s. 3.

⁸⁴ *Tamże*, s. 8.

⁸⁵ Por. CELARY, *art. cyt.*, s. 485.

⁸⁶ Por. W. SCHENK, *Duchowość liturgiczna*, w: J. KRUCINA (red.), *Kultura życia wewnętrznego*, Wrocław 1983, s. 138.

giebuch *Kommunion und Kult des eucharistischen Geheimnisses außer der Heiligen Messe*, in welchem wir lesen: „Die Gläubigen mögen sich bemühen, entsprechend der eigenen Lebensbedingungen, Christus dem Herrn im Allerheiligsten Sakrament Ehre zu erweisen. Die Hirten aber sollen sie dazu mit eigenem Beispiel bewegen und mit Worten ermutigen“ (Nr. 56).

Gut verstanden hat die Wahrheit von der Eucharistie und in seiner ganzen seelsorgisch-wissenschaftlichen Tätigkeit auf sie hingewiesen Professor Romuald Rak, der vor kurzem verstorbene Priester des Erzbistums Katowitz, ein großer Hirte der die Liturgie der Kirche verehrte und sie die junge Generation der Kleriker und Priester zu lieben lehrte. In der Liturgie bemerkte er ein wesentliches Element zum Aufbau der kirchlichen Gemeinschaft und der Evangelisation der Gläubigen. Viel Aufmerksamkeit widmete daher Prof. Rak in seinen Publikationen vor Allem dem Werk der liturgischen Erneuerung im Geiste des, auf den Hinweisen der Konstitution der Heiligen Liturgie *Sacrosanctum Concilium* gestützten, II. Vatikanischen Konzils.

Die entscheidende Mehrheit der Publikationen von Professor war jedoch dem Geheimnis der Eucharistie gewidmet. Das war das Thema in dem seine zahlreichen liturgischen Interessen zusammentrafen. Er schrieb sehr viel über die Eucharistie, von ihrer Bedeutung im persönlichen Leben des Priesters, von ihrem Bedarf in der vollen Seelsorge. In seiner reichen wissenschaftlich-seelsorgerischen Errungenschaft hat er ein glanzvolles Zeugnis eines, die Kirche und ihre Liturgie liebenden, Priesters hinterlassen.

Diese Publikation möchte an die reiche Schriftstellerei von Prof. Rak anknüpfen, sie ist jedoch keine umfassende Beschreibung seiner wissenschaftlichen Werke über die Eucharistie. Dies ist übrigens unmöglich. Sie möchte jedoch ein Beitrag zur Vorstellung des allgemein, anerkannten, Werkschatzes, besonders in wissenschaftlichen Kreisen die sich mit der, im weiten Sinne verstandenen, pastoralen Theologie befassen, um ihn von der Vergessenheit zu bewahren. Jedoch im Gedächtnis derer, die sich mit ihm trafen, bleibt er als ein großer Dichter des Geheimnisses der Eucharistie, auf welchem er sein ganzes priesterliches Dienen stützte.

Diese kurze Übersicht der Gedanken von Prof. Rak zum Thema der Eucharistie, war im Vorhaben eine Probe, seine tiefe Sorge um das zu zeigen, dass für alle Gläubigen die Eucharistie „das Herz der Liturgie, Quelle und Gipfel alle Formen und Weisen der Teilnahme in Christus“ ist. Sein eigenes Beispiel, vertieft um die Weisungen der liturgischen Bewegung und des II. Vatikanischen Konzils, hat nachdrücklich gezeigt, dass die Sakramente, unter dem hauptsächlich das Eucharistische Opfer, das Zentrum des ganzen liturgischen Lebens sind (vergl. KL 6).